

Kapitola 13

Dálný východ v české zahraniční politice

Rudolf Fürst

DÁLŇNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRAŇIČNÍ POLITICE: POLITICKÝ KONTEXT A VÝCHODISKA

Pro českou zahraniční politiku představuje Dálný východ (DV) tradičně vzdálenou oblast, kde neuplatňuje žádné specifické politické cíle, tím méně takové, jež by se vymykaly evropskému hlavnímu proudu. Vymezení Dálného východu v návaznosti na předchozí díly této monografie představuje Čína (Čínská lidová republika /ČLR/), Japonsko, Korejská lidově demokratická republika (KILDR) a Korejská republika (KR). Do této kapitoly – stejně jako v předchozích dílech – zahrnujeme ještě Mongolsko a Vietnam (Vietnamská socialistická republika). Zvláštní postavení má Čínská republika na Tchaj-wanu (tj. Tchaj-wan), se kterou ČR udržuje kontakty na neoficiální úrovni.

Hlavním motivem rozvoje bilaterálních a multilaterálních vztahů s těmito zeměmi na východě Asie je především ekonomická spolupráce, zejména v obchodní a investiční činnosti. V tomto směru existuje vysoká míra konsenzu mezi českými politickými elitami, a to i přes silný akcent na problematiku lidských práv v Číně a trvající bezpečnostní krizi na Korejském poloostrově. Jakkoliv je ekonomický zájem ČR o DV evidentní, systémové a konkrétní kroky vlád jsou podnikány zřídka a diskuse o nich většinou zanikne ve stereotypu tematiky lidských práv v Číně, v Tibetu a KILDR.

Mezinárodní situace v KILDR se po nástupu nového politického lídra Kom Čon-una v roce 2010 zkomplikovala a její řešení se vymykalo z kontroly i z pohledu USA a Číny samé. Pokud jde o eskalující krizi na Korejském poloostrově, česká politika vůči KILDR patří v evropském kontextu k demokratickému mainstramu EU, aniž by současná situace dovolovala využít tradice československo-severokorejských kontaktů i obnovené české diplomatické mise v Pchjongjangu k aktivnějšímu podílu na snížení bezpečnostního napětí.

Na úrovni vládních dokumentů se pozornost vůči DV oproti uplynulému roku i v perspektivě dekády nijak viditelně nezměnila, vládní prohlášení České republiky

ve svém oddíle věnovaném zahraniční politice asijský rozměr nezmiňovalo,¹ ve srovnání s prohlášením předchozí vlády z roku 2006 tak nedošlo k žádné změně. Zatímco předcházející rok 2009 byl v agendě ČR s DV na multilaterální i bilaterální úrovni mimořádně bohatý, s ukončením českého předsednictví v EU aktivit na vládní úrovni v kontaktu s východní Asií rapidně ubylo. Tento úbytek nelze interpretovat jako propad významu vztahů ČR se zeměmi DV, či jako nenadálou změnu ve vzájemné percepci, ale jako logický důsledek nebývalého nahromadění agendy do období českého předsednictví v EU v roce 2009 a posléze přechodu do běžného provozu po jeho skončení.

K viditelné korekci české politiky na DV s odchodem předchozí vlády premiéra J. Fischera a ministra zahraničních věcí J. Kohouta nedošlo, s tím rozdílem, že období premiéra Fischera přineslo zostření diplomatických vztahů s Pekingem v důsledku aktivní politiky premiéra na podporu lidských práv v ČLR a tibetského exilu. Nástup nové vlády P. Nečase a ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga do politiky se zeměmi DV vlastní nové přístupy nepřinesl.

V České republice byla mediálně nejvíce sledovaným tématem česká účast na světové výstavě Expo v Šanghaji, která však postrádala z české strany výraznější aktivitu na straně politických kontaktů. Tato sféra české vládní politiky poněkud utrpěla, neboť premiér Fischer musel stornovat návštěvu v Číně pro výhrady hostitelské země za jeho podporu pro nepřijatý návrh rezoluce v Parlamentu ČR k situaci v Tibetu a také za přijetí tibetského dalajlamy v Praze v předcházejícím roce. Bude zajímavé sledovat, jak česká diplomacie tuto zkušenost zhodnotí v budoucnu, když reakce čínské strany je vždy a zřetelně předvídatelná. Příkladem je odřeknutí účasti Číny v plánovaném summitu EU–ČLR v Lyonu v roce 2008 jako odvetný krok za setkání prezidenta N. Sarkozyho s dalajlamou v době francouzského předsednictví.

DÁLŇNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRAŇIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Vládní agenda

Rok 2010 představuje markantní úbytek agendy na vládní úrovni jak na multilaterální, tak i na bilaterální úrovni. Tento zřetelný útlum lze interpretovat jako důsledek mimořádné koncentrace aktivit ČR v době evropského předsednictví v předchozím roce, kdy ČR vystupovala jako předsedající země EU na summitech EU s Čínou, Japonskem a Jižní Koreou. Rozjednaná *Dohoda EU o volném obchodu s Korejskou republikou* z roku 2009, která nebyla ratifikována na summitu EU–KR v době českého předsednictví, byla nakonec podepsána v průtazích až v říjnu 2010 v Bruselu.² Výrobům průmyslového zboží z EU se naskytne větší přístup na jihokorejský trh, z KR do EU naopak vzroste dovoz automobilů, který se ČR podle prognóz podstatně nedotkne.³ Česká vláda schválila smlouvu už s předstihem v září, podmínky pro přístup českých exportérů na jihokorejský trh by se měly významně zlepšit, aniž by se projevíly negativní dopady masivního nárůstu korejských dovozů, které se v některých zemích EU (zejména Německo) jeví jako problematické.⁴

Bilaterální mezivládní agendě v daném roce dominovala návštěva Mongolska, kam se v květnu na krátkou oficiální návštěvu vypravil premiér J. Fischer v doprovodu podnikatelských kruhů. Původně plánovaná cesta do Arménie, Kambodže a Mongolska v dubnu 2010 musela být z důvodu nemoci předsedy vlády odložena. Mongolsko patří mezi osm prioritních zemí v rámci české zahraniční rozvojové spolupráce. Česká strana se zajímala hlavně o oblast důlního průmyslu, energetiky, geologického průzkumu a vodohospodářství. Významnou položkou vzájemné agendy je také migrační a sociální politika, v průběhu hospodářské krize patřili mongolští pracovníci k těm, kteří nejvyšší měrou (60 % ze všech cizinců v ČR) přistoupili na nabídku dobrovolných návratů na náklady státu v důsledku ztráty pracovních míst.⁵

Česko-čínské vztahy ovládlo téma lidských práv, když premiér J. Fischer požádal ministra zahraničních věcí a místopředsedu vlády J. Kohouta, aby se zabýval případem odsouzeného čínského spisovatele Liou Siao-po. Stalo se tak poté, co na počátku roku delegací Charty 77 v čele s ex-prezidentem Havlem (Václav Havel, biskup Václav Malý a herec Pavel Landovský) a poté i zástupcům Českého helsinského výboru v čele s Annou Šabatovou nebylo na ZÚ ČLR umožněno osobní předání petice. Čínská ambasáda výzvu ignorovala a delegace do areálu ZÚ odmítla vpustit. Představitelé Charty 77 v čele s bývalým prezidentem Havlem vhodili text výzvy do schránky čínské ambasády.⁶ Neuctivé chování ZÚ ČLR bylo důvodem k oficiálnímu protestu premiéra Fischera, který si předvolal velvyslankyni ČLR k vysvětlení.

Skupina českých poslanců (ODS, ČSSD, SZ, TOP 09, KDU-ČSL) z podnětu Charty 77 podala oficiální návrh kandidatury vězněného disidenta Liou Siao-poa na Nobelovu cenu míru.⁷ V prosinci 2010 Česká republika nepodlehla diplomatickému tlaku Pekingu, aby se český diplomatický zástupce nezúčastnil slavnostního předání Nobelovy ceny čínskému vězněnému spisovateli Liu Saio-po v Oslu, jak ostatně učinila s výjimkou 16 zemí naprostá většina států.⁸

Mrazivý chlad na pozadí navenek korektních česko-čínských vztahů naznačuje neúčast premiéra Fischera na světové výstavě Expo v Šanghaji. O cestě českého předsedy vlády se s předstihem jednalo, avšak v odezvě na jeho podporu v březnu v Poslanecké sněmovně ve prospěch rezoluce kritizující ČLR za porušování lidských práv v Tibetu (z podnětu Strany zelených, návrh neprošel na program hlasování, viz níže) nebylo možné dojednat adekvátní přijetí na čínské straně, jak naznačil deník *Mladá fronta Dnes* („Fischer na Expo do Šanghaje nejel, podle Číňanů by ho nepřijal ani starosta“). ČR byla sice adekvátně reprezentována vedoucím delegace, vicepremiérem a ministrem Kohoutem, čínskou stranu však při setkání oficiálně reprezentoval jen náměstek ministra zahraničních věcí Čaj-t'ün.⁹

Diplomatické napětí kvůli české podpoře držitele Nobelovy ceny pokračovalo zadržetím tří pozvaných návštěvníků českého zastupitelského úřadu v Pekingu, pozvaných v říjnu na kulturní program. Mezi nevpouštěnými osobami na český ZÚ byla Cchuej Wej-pching (Cui Wiping), vyučující na pekingské filmové akademii, známá svými nekonformními politickými názory. Podle ČTK čínské úřady chtěly zabránit setkání paní Cchuej s českým velvyslancem, aby jej nemohla informovat o sbírání podpisů na výzvě k propuštění vězněného disidenta Liou Siao-po.¹⁰

Hospodářská rovina vztahů ČR s Dálným východem

Ekonomická agenda České republiky se zeměmi DV byla ovlivněna pokračující globální ekonomickou krizí. Vedle obecného utlumení zahraničních investic od asijských partnerů také pokračovaly nízké exporty do zemí DV, i když nepatrný nárůst vývozu do Číny na 0,9 % (z celkového objemu exportů ČR), jež jinak oscilují sotva v rozmezí 0,5–1 % (0,7 % v roce 2009), lze kvitovat jako náznak zlepšení. V celkovém obratu zahraničního obchodu (tj. vývozu i dovozu) již postoupila ČLR na třetí místo za Německem a Slovenskem, ovšem v důsledku rostoucích dovozů, které v roce 2010 zaujímají druhé místo za Německem.¹¹ Obchod s ČLR je tedy nadále velmi nevyvážený, v roce 2010 deficit vzrostl na rekordních 268,3 mld. Kč (10,6 mld. EUR) a představuje nejvyšší zápornou položku v obchodní statistice ČR a jednotlivých zemí.¹²

Úbytek investic partnerských zemí DV je patrný zejména v případě Tchaj-wanu, který se vytratil z původně významné pozice investora číslo dvě za Japonskem v 90. letech. V roce 2010 bylo pořadí přímých zahraničních investic z DV následující: na prvním místě Korejská republika (722,2 mil. Kč), která reinvestovala své zisky (428,6 mil. Kč), na druhém místě již stále viditelnější ČLR (538 mil. Kč). Japonské investice do ČR byly tentokrát poprvé v záporných číslech.¹³

Česká republika jako příjemce zahraničních investic z východní Asie si i v době krize uchovala svou atraktivitu – zejména díky dobrým referencím, vyhovující geografické poloze blízko Německa a dobré úrovni dodavatelských služeb a technologické gramotnosti.

Jižní Korea

Vláda České republiky potvrdila liberalizaci obchodu s Korejskou republikou – v návaznosti na smlouvu EU–KR o volném obchodě. KR patří mezi čtyři hlavní exportní partnery ČR v Asii.¹⁴ Obchodní obrat s Jižní Koreou přesáhl v loňském roce 1,6 mld. USD (zhruba 31 mld. Kč). To ji řadí do první desítky nejvýznamnějších mimounijních obchodních partnerů Česka z hlediska obratu. Smlouva s KR otevírá širší možnosti exportu českým strojírenským a chemickým firmám a také výrobcům spotřebního zboží, zejména skla, bižuterie a porcelánu, protože podstatně snižuje tamní celní tarify.¹⁵

Rostoucí význam korejských investic do ČR nachází pokračování ve fúzích domácích podniků s korejskými partnery. Plzeňská Škoda Power a britská Doosan Babcock vytvořily skupinu Doosan Power Systems Ltd. (DPS), která je součástí západní pobočky společnosti jihokorejské strojírenské skupiny Doosan Heavy Industries & Construction. Doosan v roce 2009 za 100 % akcií Škoda Power zaplatila 11,5 mld. Kč. Nová společnost zastřeší čtyři nadnárodní podniky (Doosan Babcock, Škoda Power, Doosan Power Systems Americas a Doosan Power Systems Europe), poskytuje kompletní energetické investiční celky – kotle, turbíny a generátory. Čtyři obchodní jednotky DPS budou společně sídlit v britském Crawley. Pro podnik Škoda Power představuje sdružení do nadnárodního celku vzrůst produkce a zisku. Podle ČTK Škoda Power v minulém roce dosáhla rekordní tržby 6,4 mld. Kč a v roce 2010 plánovala zvýšit tržby o více než pětinu.¹⁶

Čínská lidová republika

Investiční boom ČLR, který se stává stále patrnější i v středoevropských zemích bývalého východního bloku (zejména např. v Polsku) a na Balkáně, zasáhl už i do ČR. Významným tématem se stala nabídka čínských stavebních firem na budování dálnic, jejichž výstavba v ČR je dlouhodobě předražená. Ministr dopravy V. Bárta vedl příslušná jednání, ve kterých zdůrazňoval výhodnou cenovou nabídku čínských dodavatelů v porovnání s přemrštěnými náklady na výstavby silnic domácích firem.

Finanční skupina PPF rozšířila pole působnosti v ČLR o další region, když získala licenci pro Home Credit China v Tchaj-ťinu (Tianjin). Tato česká úvěrová společnost poskytuje v Číně od roku 2008 spotřební úvěry již celkem 150 000 klientům prostřednictvím 1800 prodejních míst s ústředími v Šen-čenu, Kuang-čou a Čcheng-tu. Vsup do bohatého přístavního města s deseti miliony obyvatel potvrzuje úspěšnou expanzi PPF v Číně.¹⁷

Zaznamenaníhodnou zprávou je také zřízení první přímé letecké linky po roce 1989 mezi ČLR a ČR (již existuje mezi ČR a Tchaj-wanem a ČR a KR). Jedná se zatím pouze o nákladní přepravu na trase Praha–Šanghaj, Praha–Tchien-ťin, kterou zajišťuje čínská letecká společnost Yangtze River Express Airlines.¹⁸ Přímé letecké spojení pro osobní přepravu do ČLR zatím stále ještě nebylo navázáno.

Z hlediska trendu nelze přehlédnout trvajícím nárůstem turismu ze asijských zemí, především Korejců (34% meziroční nárůst), Číňanů (32 %) a Japonců (21 %). Turisté z východní Asie se tak v celkovém pořadí řadí hned za Němce, kterých do ČR zavítá nejméně.¹⁹

Vietnam

V uplynulých dvou letech patřil Vietnam k nejprogresivnější destinaci českých investic ve zde sledované oblasti DV. Událostí roku 2010 bylo zahájení výstavby investičního celku cementárny Phu Son. Zřizovateli jsou česká firma Inekon Group a vietnamská Phu Son Cement, na dodávkách pro cementárnu se bude podílet několik dalších českých firem (např. PSP Engineering Přerov). Projekt za necelé tři miliardy korun financuje PPF banka a garanci poskytla Exportní garanční a pojišťovací společnost EGAP. Výstavba má začít v lednu 2011, smlouva k projektu byla již podepsána v roce 2006, došlo však ke zpoždění v důsledku světové hospodářské krize a hypoteční krize ve Vietnamu.²⁰ K větším projektům ve Vietnamu patří také připravovaná výstavba rozšiřující kapacitu doků pro opravu lodí v severní provincii Hai Phong jihlavskou stavební firmou PSJ v hodnotě 100 mil. USD.²¹

DÁLNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Vzhledem k výraznému úbytku mezivládní agendy po skončení českého předsednictví EU se hlavní těžiště dění ve vztahu k zemím DV (s výjimkou zmiňované návštěvy premiéra J. Fischera v Mongolsku) přesunulo na Parlament ČR, dále na rutinní činnost MZV, úroveň rezortních ministerstev, regionální správy a nevládní organizace (NGO).

Parlament, ministerstva, regiony, města a obce, NGO

Delegace Senátu ČR se po třech letech v srpnu opět vypravila do ČLR. Během dvánáctidenní cesty do Pekingu, provincií Šan-si a Če-ťiang a do Hongkongu absolvovala delegace členů Výboru pro veřejnou správu a územní rozvoj v čele s místopředsedou Senátu Milanem Štěchem (ČSSD) setkání v čínském parlamentu (Všečínské shromáždění lidových zástupců) a s rezortními ministerstvy. Jednání se týkala prohloubení hospodářské spolupráce, konkrétněji pak technologií úspor energie a ochrany životního prostředí. Později zástupci Ústavně-právního výboru Senátu v čele s místopředsedou Senátu Jiřím Šnebergem (ODS) počátkem září navštívili Korejskou republiku.²²

Poslanecká sněmovna ČR se v roce 2010 nerozhodla hlasovat, zda se připojí k festivalu *Vlajka pro Tibet* (10. březen), poslanecký návrh Skupiny přátel Tibetu byl přehlasován. Zamítnut byl i návrh Skupiny přátel Tibetu „*prohlášení k situaci v Tibetu 2010*“.²³ Strana zelených alespoň vyvěsila tibetskou vlajku ze svých kanceláří z okna Poslanecké sněmovny a Senátu, tibetská vlajka nakrátko zavlála v tentýž den také před Ministerstvem životního prostředí ČR zásluhou ministra Jana Dusíka. V České republice tolik populární březnovou akci *Vlajka pro Tibet* tradičně podpořily v hojném počtu místní radnice (364).²⁴

S aktuální expanzí čínských investic do prostoru postkomunistické Evropy upoutal pozornost zájem Ministerstva dopravy ČR a jmenovitě nového ministra V. Bárty (Věci veřejné) o vstup investorů z ČLR, jejichž nabídka by podstatně zlevnila státní výdaje na budování dálničního systému v České republice. Vzhledem k mediální odezvě (viz níže) lze usuzovat, že dosah čínských firem do ČR se začíná stávat relevantním politickým tématem z důvodu konkurence, která je interpretována charakteristickým diskurzem s tematikou dumpingu, jenž kupodivu nezazníval mnohem dříve v souvislosti s úpadkem obuvnictví, kožedělného průmyslu a textilní výroby, odvětví v Československu kdysi tradičních.

Trend decentralizace a meziregionální spolupráce poslední dekády potvrzuje kontakt Ústeckého kraje v čele s hejtmankou Janou Vaňhovou (ČSSD) s čínskou provincií An-chuej (68 mil. obyvatel). Hejtmanka podepsala s provinčním guvernérem Wang San-jünem Deklaraci o navázání přátelského vztahu s konkrétním zaměřením na oblast tradiční čínské medicíny.²⁵

Rostoucí počet členů vietnamské menšiny v ČR a její zájem o integraci do většinové společnosti reflektují nevládní organizace (Svaz Vietnamců v ČR, Svaz vietnamských podnikatelů v ČR, Svaz vietnamských studentů a mládeže, Klub Hanoi, La Strada, Poradna pro uprchlíky, Centrum pro integraci cizinců, Multikulturní centrum Praha Člověk v tísni). V daném roce tato jednání již nezadržitelně směřovala na vládní úroveň (zmocněnec vlády pro lidská práva, ombudsman). Vietnamci, jejichž počet se odhaduje na 65 tisíc (s legálním pobytem, 150 tisíc neoficiálně), tvoří třetí nejpočetnější asijskou cizineckou komunitu v ČR, která aspiruje na status menšiny. Tato snaha byla podpořena vietnamským zastupitelským úřadem a také předsedou vlády Nguyen Tan Dungem během jednání s premiérem M. Topolánkem v roce 2008. O udělení statutu menšiny rozhoduje Rada vlády pro národnostní menšiny. Kritériem udělení statutu je tradiční a dlouhodobý charakter pobytu, tj. bez ohledu na etnický původ. Pro uvážení českých úřadů je kromě toho relevantní otázka nepřijatelnosti

nosti dvojího občanství, přistěhovalci z Vietnamu by se museli zřici svého občanství v původní domovině.²⁶

DÁLŇÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Mezinárodní přesahu českých podpůrných aktivit na osvobození vězněného čínského disidenta Liou Siao-po dosáhli Charta 77 a zejména exprezident Václav Havel. Společné apely V. Havla s laureátem Nobelovy ceny za mír Desmondem Tutu byly prezentovány mj. v listech *Washington Post*, *Observer*, *Guardian*, i např. zprostředkovaně v hongkongském *South China Morning Post*. Ocenění Lioua Nobelovou cenou za mír pak lze pokládat za velký mezinárodní úspěch, kde česká nominace i podpora patřily k nejvíce aktivním.²⁷ Česká média však na druhou stranu posouvají zásluhy České republiky a Charty 77 na ocenění Lioua na vyšší úroveň, než odpovídá skutečnosti. Týká se to hlavně automatického stavění paralely mezi text čínské dokumentu *Charta 08* a české podoby (*Prohlášení Charty 77*), čínský text českou Chartu necituje a ani nelze z textu prokázat přímou obsahovou souvislost.

Nicméně spolunominace vězněného spisovatele Liou Siao-po na Nobelovu cenu za mír na druhou stranu ukazuje asertivitu českého úsilí, a v tomto případě i nebyvalou efektivnost, jež přispěla k mimořádné míře mezinárodní podpory pro čínské demokratické hnutí. Napomohla podnítit diskusi uvnitř ČLR samé, kde udělení Nobelovy ceny čínskému disidentovi i přes negativní propagandistickou kampaň pozitivně rezonovalo v prostředí intelektuálních a částečně i politických elit. Nechtěný efekt ještě podtrhl postoj čínské diplomacie, kterou diskreditoval nedůstojný a neúspěšný pokus bojkotovat slavnostní ceremoniál předání Nobelovy ceny nepřítomnému uvězněnému laureátovi. Zahraniční zastupitelské úřady obdržely oficiální notu čínské ambasády, aby se slavnostního aktu udělení Nobelovy ceny za mír nezúčastnily. I přes podporu několika lojálních států nakonec výzva ČLR skončila fiaskem.²⁸

České účasti na světové výstavě Expo Šanghaj 2010 se po zásluze dostalo mimořádného mediální pokrytí. Vedle průběžného zpravodajství v tištěných i elektronických periodikách tentokrát význam celé akce podtrhl speciální pořad České televize (ČT1) formou pravidelného zpravodajského pořadu *EXPOminuty*, který byl po dobu konání světové výstavy zařazen do hlavní vysílací doby každou neděli. Českým divákům se tak dostalo mimořádně bohaté nabídky zpravodajství o dění na Expu, ale i neobyčejně obsáhlých a aktuálních reportáží o současné Číně. Početní zastoupení českých umělců a osobností veřejného života na Expu svědčí o velkých ambicích ČR a o rostoucí snaze se v Číně prosadit.²⁹

Televizní pořad *EXPOminuty*, i většina novinových reportáží měly ovšem na druhou stranu národně sebeoslavny charakter, zdůrazňující mimořádnou úspěšnost české expozice a velký zájem návštěvníků o český pavilon.³⁰ Přitom velký počet návštěvníků evidentně spíše vycházel z přebytku zájmu o jiné atraktivní národní pavilony, kde se v horkých letních dnech tvořily dlouhé fronty, které mnoho čekajících odvedly spíše k návštěvě volnějších kapacit méně přeplněných pavilonů.³¹ Českou expo-

zici *Plody civilizace* podle ČT24 dohromady vidělo přes 8,5 milionu návštěvníků (tj. zhruba přes 12 %), kteří museli strávit hodiny ve frontách a v průměru mohli navštívit denně jen šest expozic.³² Opakující se zdůrazňování vlastní atraktivity na šanghajském Expu vyvolává dojem zveličování vlastních úspěchů v kontextu světové výstavy.

Mediální prostor naznačil, jak rostoucí konkurence čínských firem v Evropě, do té doby nebyvalá, mění vliv českých lobby směrem k politizaci ekonomických témat. Důkazem toho je mediální pozornost přítomnosti čínských stavebních firem, jež mají nahradit předražené stavby dálnic v ČR, jak potvrdil výzkum SANEP v souvislosti s podporou vstupu čínských subjektů do českého prostředí ministra Bárty. Problém navazuje na otázku korupce a neúměrného navyšování nákladů na výstavbu dálnic v ČR. České veřejné mínění se zdá postoj ministra podporovat.³³

Média popisují pokračující emancipaci vietnamské minority, jak nasvědčují kauzy stížností představitelů vietnamské komunity nebo dokonce soudní řízení v procesu vietnamských občanů v ČR, kteří podali hromadnou žalobu na vládu a MZV ČR z důvodu znemožnění žádosti o dlouhodobý pobyt v České republice, kdy česká vláda v roce 2008 přerušila vydávání víz. Netransparentní a zkorumpovaný systém vydávání víz ZÚ ČR v Hanoji nebylo díky médiím možno dále utajovat. Organizace La Strada a Klub Hanoi ČR sleduje v Česku situaci vietnamských migrantů, kteří v době krize nedostali slíbenou mzdu a nemohou splácet masivní dluhy spojené s cestou do ČR. Podle statistik Ministerstva práce a sociálních věcí ČR došlo ke snížení počtu Vietnamců žijících v ČR, jejich celkový počet se odhaduje na 60 tisíc, od roku 2008 se počet zaměstnaných z 16 tisíc (2008) snížil na 3600 (2010). Nabídku vrátit se do vlasti na náklady české vlády využilo jen 283 Vietnamců (19. ledna). Soud odmítl další individuální žaloby proti porušování zákona MZV při vydávání víz v Hanoji prostřednictvím tzv. *call centra*.³⁴ Podezřelý systém telefonické registrace žadatelů o víza byl v roce 2009 nahrazen bezplatným internetovým systémem Visapoint. Medializací problému se však přesto prokázalo netransparentní chování ZÚ v Hanoji a také nedostatečná kontrola soukromých personálních agentur státem.

Vietnamská tematika v médiích pokračovala líčením problematického sociálního postavení dělníků v důsledku hospodářské krize³⁵ a také stereotypy kriminálních kauz. Novým tématem je viditelnější protivietnamská aktivita neonacistických hnutí, jež poukazují na údajné zhoršování soužití většinové společnosti s Vietnamci, zejména v prostoru pražské tržnice SAPA. Proti květnovému mítinku Dělnické strany v Praze 4 poblíž vietnamské tržnice se občanská společnost kriticky ohradila formou happeningů a informačních kampaní odsuzujících extremismus.³⁶ Doposud novým tématem je také rostoucí pozornost českých firem, zejména prodejců automobilů, které začínají Vietnamce žijící v ČR vnímat jako významné klienty a snaží se je oslovit reklamními materiály ve vietnamštině.³⁷

Děni na Korejském poloostrově český mediální svět pojímá v neokonzervativní schematické zkratce poukazující na bezpečnostní hrozbu světu od izolovaného vojenského režimu v Pchjongjangu, kterému je třeba čelit výhradně silou, zatímco diskuse o možnosti liberálnějších diplomatických postupů zůstává v České republice něčím těžko představitelným, i přes evidentní tradici vlastních kontaktů s KLDŘ a nevyužitých možností.

Pokračující úspěchy české kultury napomáhají české *image* v Korejské republice. Překlad Havlovy hry *Odcházení* byl nastudován v Soulu, český filmový dokument *Český mír* (autoři Filip Remunda a Vít Klusák) zvítězil v mezinárodní soutěži a obdržel hlavní cenu mezinárodní poroty *Bílá husa* na festivalu dokumentárních filmů v mezinárodní demarkační zóně v Paju (pohraniční zóna na 38. rovnoběžce na hranicích s KLR). Jeho autoři jsou již v Korejské republice známi, na mezinárodním filmovém festivalu v Čonžu již dříve v roce 2005 zvítězil jejich film *Český sen*.³⁸ Renomé ČR jistě napomohlo i druhé místo ve světové soutěži krásy mužů „Mr. World“ v Soulu, jež získal český soutěžící Josef Karas.³⁹ Zaslouhou ZÚ v Soulu se úspěšně prezentovala populární postava Krtečka z české kreslené knižní a filmové tvorby pro děti na výstavě v soulské Národní knihovně pro děti a mládež.⁴⁰

Za moment hodný pozornosti je medializace stinných stránek podnikatelských aktivit významných asijských investorů v ČR. Inspektorát práce během kontroly konstatoval porušení zákonů v pracovně právní oblasti, zejména v problematice pracovních podmínek a hodnocení přesčasů. Podnikové odbory v Nošovicích pro neshody s vedením přešly do stávkové pohotovosti. Pochybení v podobě nestandardních podmínek pro odpočinek v pracovní době zahraničních dělníků zaznamenala kontrola inspektorátu i v tchajwanském podniku Foxconn v Pradubicích.⁴¹ Podobnou situaci rozkrývá také celovečerní filmový dokument režiséra Víta Klusáka *Vše pro dobro světa a Nošovic* o automobilce Hyundai v Nošovicích, pojatý v očekávaně kritickém odstupu a potvrzující pochybnosti na pozadí atraktivního zevnějšku gigantické investice.

ZÁVĚR

Oblast Dálného východu je v české zahraniční politice dlouhodobě politicky převážně bezkonfliktní, pragmaticky orientovaná, zaměřená na ekonomické priority. Ve velké většině vystupují silné asijské ekonomiky jako investoři, česká strana jako příjemce investic a neúspěšný exportér je limitována konkurenceschopností výrobků, neexistencí trvalejší koncepce a také materiálními podmínkami, umenšenými navíc obdobím vládních úspor. Česká republika působí dojmem země, která dokáže dobře zvládnout roli danou vnějšími okolnostmi, jako v případě předsednictví EU v předcházejícím roce nebo obstojnou sebezprezentací na světové výstavě Expo. Očekávat však nějakou výraznou vlastní mezinárodní aktivitu na DV bez urgentního vnějšího podnětu patrně nelze.

S Čínou – pro ČR nejdůležitější zemí Dálného východu – pokračuje tradice chladných politických vztahů, které se však nepřelévají do ekonomické oblasti v důsledku neexistence relevantních investičních a obchodních projektů, jež by mohly vládní úřady ČLR efektivně omezit jako odvetný krok. V ČR se zdá být patrný velký vliv protibetské lobby a elit kritických k čínskému nedemokratickému režimu. Český mediální a politický diskurz neustále potvrzuje, jak je téma demokracie a lidských práv v české společnosti senzitivní a politicky mobilizující. Současně také vyjevuje pokračující tendenci konstruovat českou představu o vlastních pozitivních kvalitách na základě průměru k negativnímu stereotypu čínského a severokorejského komunismu.

Ekonomické aktivity asijských investorů v ČR utlumily dozvuky globální ekonomické krize, potěšující je trvajícím zájemem Korejské republiky, a nyní již také podstatněji měrou i ČLR, zatímco Japonsko zůstává ve vztazích s ČR stálí, která pokračuje v duchu tradice a setrvačnosti. Gradující investiční expanze čínských firem směřujících do zemí EU a také do nových členských zemí na východě EU, dospěla i do ČR, kde začíná budit pozornost. Nadějně oživení českých exportů do Číny paradoxně kolidovalo s diplomatickými komplikacemi české politiky lidských práv. Přijetí dalajlamy v předcházejícím roce a posléze aktivní zásluha na udělení Nobelovy ceny pro Liou Siao-po je bilance, kterou si nejspíš diplomacie Pekingu bude pamatovat. Mírné navýšení českého exportu ve stejné době dosvědčuje specifickou českou-čínskou anomálii, že podpora lidských práv nemusí nutně ohrožovat ekonomické vztahy. V akademickém světě a v médiích se dočkala pozornosti studie německých autorů na téma „dalajlama efekt“, kvantifikující újmu evropských zemí v úbytku exportu.⁴² V českém případě, jak se zdá, podobné nebezpečí nehrozí, otázkou je, jak dlouho bude ČR v obchodě s Čínou marginální, jako doposud. Vzestup českého vývozu o pouhých 0,2 % (z celkového českého exportu) nelze považovat za dostatečný, vzhledem k nárůstu obchodního deficitu s Čínou je nutné dosáhnout výrazně vyšších hodnot, aby negativní trend byl alespoň částečně korigován. Proto lze považovat za zvláštní, proč vládní úřady (vláda, MZV, MPO) nepřicházejí s dalšími iniciativami, jež by navázaly na systémové kroky předešlých vlád a ministerstev, během kterých došlo alespoň k vybudování základů sítě CzechTrade a CzechInvest v Číně. Spoléhat na samopohyb tržních sil v Číně je zcela nereálné.

Mimo oblast tristních výsledků exportu do zemí DV existuje naštěstí i pozitivnější stránka ekonomických aktivit ČR, ke kterým náleží trvalý nárůst turistiky z východní Asie. Zde je velká příležitost, jež však zatím čeká na větší využití. Jsou také stále otevřené možnosti většího uplatnění české kulturní diplomacie, jak dokazuje úspěšná prezentace ČR na světové výstavě Expo v Šanghaji a v úspornější podobě také činnost agilní české ambasády v Soulu. Propagace ČR by však vyžadovala navýšení výdajů, které v době vládních úspor nejsou k dispozici. Nezbyvá tedy než nadále hrát na Dálném východě jen pasivní roli, ozvláštňenou asertivními skutky na podporu lidských práv v Číně, na niž se Česká republika mezinárodně a úspěšně specializuje.

Poznámky

- ¹ *Programové prohlášení Vlády České republiky*. Vláda České republiky, 4. 8. 2010. On-line: (www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programova-prohlaseni-74856/).
- ² *EU–Korea Free Trade Agreement online*. European Commission, Trade, 6. 10. 2010. On-line: (trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=443).
- ³ MPO si nechalo zpracovat studii u Asociace pro mezinárodní otázky viz: *Studie: Dohoda o volném obchodu s Koreou zvýší český export*. ČTK, 28. 7. 2010.
- ⁴ *Vláda je pro liberalizaci obchodu mezi EU a Koreou*. ČTK, 1. 9. 2010.
- ⁵ *Premiér Fischer v Mongolsku*. Vláda České republiky, 20. 5. 2010. On-line: (www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-jan-fischer-v-mongolsku-72319).

- ⁶ *Havel jde na čínské velvyslanectví podpořit čínského disidenta.* ČTK, 6. 1. 2010.
- ⁷ *Čeští zákonodárci nominovali čínského disidenta na Nobelovu cenu.* ČTK, 3. 2. 2010.
- ⁸ Simpson, John: *Liu Xiaobo: China's Nobel public affairs disaster.* BBC news, 10. 12. 2010. On-line: (www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11974612).
- ⁹ *Fischer na Expo do Šanghaje nejel, podle Číňanů by ho nepřijal ani starosta.* Mladá fronta Dnes, 18. 5. 2010. On-line: (zpravy.idnes.cz/fischer-na-expo-do-sanghaje-nejel-podle-cinanu-by-ho-neprijal-ani-starosta-1qx-/domaci.asp?c=A100518_144947_domaci_abr).
- ¹⁰ *Čínská policie zadržela profesorku pozvanou na ambasádu ČR.* ČTK, 22. 10. 2010.
- ¹¹ *Zahraněční obchod podle skupin zemí za leden až prosinec 2010. Tabulka 3.* Český statistický úřad. On-line: ([www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/300031C2EA/\\$File/6001101203a.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/300031C2EA/$File/6001101203a.pdf)); *Hlavní zahraniční obchodní partneři za leden až prosinec 2010. Tabulka 4.* Český statistický úřad. On-line: ([www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/300031C2F2/\\$File/6001101204a.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/300031C2F2/$File/6001101204a.pdf)).
- ¹² *Bilance s vybranými zeměmi za leden až prosinec 2010. Tabulka 4.* Český statistický úřad. On-line: ([www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/300031C301/\\$File/6001101204d.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/300031C301/$File/6001101204d.pdf)).
- ¹³ *Přímé zahraniční investice do ČR za rok 2010 v teritoriální struktuře (v 1. až 3. čtvrtletí).* Česká národní banka. On-line: (www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/pzi_2010_toky/pzi_2010_zeme_czk.html).
- ¹⁴ *Vláda je pro liberalizaci obchodu mezi EU a Koreou.* ČTK, 1. 9. 2010.
- ¹⁵ Tamtéž.
- ¹⁶ *Škoda Power a Doosan Babcock vytvořily firmu Doosan Power Systems.* ČTK, 2. 2. 2010; *Škoda Power Plzeň a Doosan Power Systems má nové české zástupce.* ČTK, 24. 2. 2010.
- ¹⁷ *PPF může na severu Číny poskytovat spotřebitelské úvěry.* ČTK, 22. 2. 2010; *Kellnerův Home Credit připravuje další expanzi v Číně.* Právo, 9. 2. 2010.
- ¹⁸ *Do Prahy bude létat nákladní letadlo z Číny.* Letectví.cz. On-line: (www.letectvi.cz/letectvi/Article68899.html, cit. 3. 3. 2010).
- ¹⁹ *Asiaté milují jižní Čechy...* Eurozprávy. Odkaz na Tomio Okamuru, viceprezidenta a mluvčího Asociace českých cestovních kancelářích a agentur (AČCKA). On-line: (domaci.eurozpravy.cz/spolecnost/19796-asiate-miluji-jizni-cechy-to-me-tesi-rika-zimola/, cit. 17. 12. 2010).
- ²⁰ *Inekon Group postaví ve Vietnamu novou cementárnu.* Finance.cz, 16. 12. 2010. On-line: (www.finance.cz/zpravy/finance/291936-inekon-group-postavi-ve-vietnamu-novou-cementarnu/).
- ²¹ *E15: Jihlavská stavební firma PSJ bude stavět doky ve Vietnamu.* ČTK, 6. 10. 2010.
- ²² *Senátoři si na sklonek léta naplánovali cesty do východní Asie.* ČTK, 28. 8. 2010.
- ²³ *Tisková zpráva Skupiny přátel Tibetu Parlamentu ČR ke Dni Tibetu 2010.* Webové stránky Strany zelených, 10. 3. 2010. On-line: (strana.zeleni.cz/15425/clanek/tiskova-zprava-skupiny-pratel-tibetu-parlamentu-cr-ke-dni-tibetu-2010/).
- ²⁴ *Tibetská vlajka zavlála z okna sněmovny i Senátu.* ČTK, 10. 3. 2010; *Poslanci odmítli podpořit Tibet.* iHned.cz, 10. 3. 2010.
- ²⁵ *Vanhová (ČSSD): Spolupracujeme s ekonomickým tygrem Číny.* Parlamentní listy, 21. 7. 2010. On-line: (www.ct24-volby.cz/2010/07/21/vanhova-cssd-spolupracujeme-s-ekonomickym-tygrem-ciny/).
- ²⁶ *Čeští Vietnamci chtějí status menšiny, pomoci jim může sčítání lidu.* iDNES.cz, 28. 11. 2010. On-line: (zpravy.idnes.cz/cesti-vietnamci-chteji-status-mensiny-pomoci-jim-muze-scitani-lidu-1fs-/domaci.asp?c=A101128_124225_domaci_jj).
- ²⁷ *Havel and Tutu: If China frees Nobel winner, it will show its strength.* The Washington Post. On-line: (www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/10/21/AR2010102105090.html); *Tutu and Havel: China must release Liu Xiaobo – or lose its credibility.* Guardian, 5. 12. 2010. On-line: (www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/dec/05/liu-xiaobo-nobel-havel-tutu); *Former Czech president protests jailing of dissident Liu Xiaobo.* South China Morning Post, 7. 1. 2010.
- ²⁸ Simpson, John, op. cit.
- ²⁹ Viz webová stránka stránky Expo.cz. On-line: (www.czexpo.cz).
- ³⁰ *Typicky viz např.: Český pavilon v Šanghaji zlomil rekord (na titulní stránce úvodní reportáž).* Právo, 17. 5. 2010; *Úspěch: Expo-2010 skončilo. Český pavilon navštívilo přes osm milionů lidí.*

- Týden.cz*, 31. 10. 2010. On-line: (www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asiie-a-oceanie/expo-2010-skoncilo-cesky-pavilon-navstivilo-pres-osm-milionu-lidi_184864.html).
- ³¹ Interview s účastníkem realizačního týmu Expo Šanghaj.
- ³² *Obrazem: jaké bylo Expo?* Česká televize 24, 31. 10. 2010. On-line: (www.ct24.cz/svet/expo-2010/).
- ³³ *Češi chtějí čínské dálnice, tvrdí průzkum.* Parlamentní listy, 15. 11. 2010. On-line: (www.parlamentnilisty.cz/profil-y-sprava//user-data/06B091AE/file/20465-sanep_dalnice_media.pdf).
- ³⁴ *Soud musí prozkoumat kauzu Vietnamce, který nemohl žádat o vízum.* ČTK, 19. 1. 2010; *Nevdaný spor: 130 Vietnamců hromadně zažalovalo Česko.* Aktuálně.cz. On-line: (aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=667996); *Soud zamítl žaloby, v nichž byla napadena diplomacie kvůli vizům.* ČTK, 22. 7. 2010.
- ³⁵ *Konec snu o velkém výdělku: Vietnamce v Česku bez práce dotují rodiny z vlasti.* EuroZprávy.cz. On-line: (domaci.eurozpravy.cz/spolecnost/19796-asiate-miluji-jizni-cechy-to-me-tesi-rika-zimola/).
- ³⁶ *Praha-Libuš: Soužití s vietnamskou komunitou se zhoršuje.* ČTK, 5. 4. 2010.
- ³⁷ *Firmy touží po Vietnamcích: Ve hře je 60 tisíc zákazníků.* iHned.cz. On-line: (domaci.ihned.cz/c1-48352470-firmy-touzi-po-vietnamcich-ve-hre-je-60-tisic-zakaznikuietnamci).
- ³⁸ *Dokument Český mír získal hlavní cenu na festivalu v Jižní Koreji.* ČTK, 20. 9. 2010.
- ³⁹ *Čech Josef Karas se stal druhým nejkrásnějším mužem planety.* ČTK, 27. 3. 2010.
- ⁴⁰ *Czech cartoon „Krték“ vying to win Korean hearts.* Korea Times, 26. 11. 2010. On-line: (www.koreatimes.co.kr/www/news/include/print.asp?newsIdx=77024).
- ⁴¹ *Hyundai u nás s „asijskými“ praktikami narazil.* Hospodářské noviny, 23. 2. 2010; *Inspektoři práce dali Foxconnu v Pardubicích pokutu půl milionu.* Deník Referendum, 8. 7. 2010. On-line: (denikreferendum.cz/clanek/4714-inspektori-prace-dali-foxconnu-v-pardubicich-pokutu-pul-milionu).
- ⁴² Fuchs, Andreas–Klann, Nils-Hendrik: *Paying a Visit: The Dalai Lama Effect on International Trade*, Center for European Governance and Development Research (CEGE), Georg-August-Universität Göttingen, Discussion Papers, No. 113, October 2010.